

<https://sppl.ui.ac.ir/?lang=en>

Spatial Planning

E-ISSN: 2476-3357

Document Type: Research Paper

Vol. 15, Issue 4, No.59, 2025, pp. 1- 22

Received: 08/05/2025

Accepted: 30/08/2025

Exploring Barriers to Rural Women's Entrepreneurship Development (Case Study: Baghbahadoran District of Isfahan Province)

Asghar Norouzi *

Associate professor, Department of Geography and Rural Planning, Payam-e Noor University, Tehran, Iran

a.norouzi@pnu.ac.ir

Farin Amini

M.A., Department of Geography and Rural Planning, Payam-e Noor University, Tehran, Iran

farinamini.tech@gmail.com

Abstract

Entrepreneurship is widely recognized as a vital solution for generating jobs, income, and economic development globally. However, rural areas often possess fragile and underdeveloped structures, making them particularly susceptible to challenges. Entrepreneurship has the potential to address some of these issues; yet, it faces numerous obstacles, especially for women in these communities. This study aimed to investigate the barriers to women's entrepreneurship in the villages of Baghbahadoran. The statistical sample comprised rural women selected by using the Cochran formula, resulting in a sample size of 250 individuals with a margin of error set at 0.06. 9 villages were chosen through a cluster-random sampling method across 3 rural districts. The validity of the research questionnaire was confirmed by experts and a pre-test yielded a Cronbach's alpha value of 0.725, indicating the tool's reliability. Data analysis was conducted using SPSS software by employing factor analysis to identify key barriers to entrepreneurship. The results indicated that economic and social factors were the most significant barriers. Specifically, the most pressing economic obstacles included "rural women's access to loans and banking facilities" (variance = 0.867), "rural women's inability to secure bank collateral" (variance = 0.848), and "issues related to taxes, current expenses, and insurance" (variance = 0.804). In terms of cultural and social barriers, the most critical challenges identified were the "lack of communication and recognition of successful female entrepreneurs" and "cultural restrictions on women's entrepreneurial activities", both showing a variance of 0.791.

Keywords: Entrepreneurship, Rural Women, Rural Development, Baghbahadoran.

*Corresponding Author

Norouzi, A. and Amini, F. (2025). Exploring barriers to rural women's entrepreneurship development)Case study: Baghbahadoran district-Isfahan province(. *Spatial Planning*, 15 (4), 1 - 22 .

2476-3357 © The Author(s).

Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

10.22108/sppl.2025.145203.1846

Introduction

Today, a revolutionary shift is underway, reminiscent of the Industrial Revolution, which is poised to transform the world. This shift is reshaping market structures and liberating the economy from the dominance of large corporations, heralding what is known as the "entrepreneurial revolution". Rural settlements, which account for nearly 43% of the global population, represent some of the most underdeveloped regions. By 2050, the rural population is projected to reach approximately 1.3 billion, with around 70% of this demographic living in poverty. Under these circumstances, achieving the Sustainable Development Goals becomes increasingly challenging. Despite this, rural areas are rich in untapped opportunities that could yield significant benefits through timely exploitation and establishment of new businesses. Presently, rural development is more intertwined with entrepreneurial activities than ever before, potentially serving as a catalyst for growth in these communities. Women constitute a vulnerable segment of society as they were largely overlooked in development programs until the 1970s. Although they represent about half of the working-age population, they remain underrepresented in many fields, including entrepreneurship, often being referred to as "lost entrepreneurs". In the study area of Baghbahadoran, despite the presence of both natural and human resources, we continue to face challenges, such as economic instability, unemployment, migration, and poverty, with these issues disproportionately affecting women. This study aimed to explore the obstacles and challenges faced by rural women in entrepreneurship within the sector of Baghbahadoran.

Materials & Methods

This research was practical in purpose and employed a descriptive, analytical, and survey-based approach. Data were collected through two primary methods: field methods, including questionnaires, observations, and interviews, as well as library research involving books, magazines, articles, and electronic resources. To analyze the data, both descriptive and inferential statistical techniques were utilized. The statistical population comprised rural women from the area of Baghbahadoran with a total of 250 completed questionnaires. Participants were selected using a cluster-random sampling method from 3 hamlets across 9 villages. Factor analysis was employed as the statistical method to interpret the data. The study area was located in Baghbahadoran District of Lenjan County in Isfahan Province.

Research Findings

Descriptive analysis revealed that 93.6% of respondents were married, while 6.4% were single. The majority of participants fell within the age group of 36 to 45 years. Over 45% of the sample had education levels ranging from primary to diploma. Additionally, 61.2% of respondents reported having 3 to 4 family members. In terms of occupational status, 67.5% identified as housewives. Regarding income, the highest proportion (44.8%) reported earnings below 3 million. In the social index, the statement "rural women do not know entrepreneurs" received the highest average score of 3.80. Conversely, the statement "the villagers do not accept women's entrepreneurship" scored the lowest with an average of 2.10. Within the individual and family index, the statement "women's inability to attract investors" had the highest average at 3.83, while "women's irresponsibility" had the lowest average at 1.80. In the economic index, most items scored an average of nearly 4 or higher. All options in the management index averaged above 3. For the environmental index, "rural dispersion" had the highest average at 3.79, while "distance to supply centers and sales markets" scored 3.70. The statement regarding deprivation of infrastructure (such as water and electricity) had the lowest average.

To identify the most significant obstacles affecting women's entrepreneurship development in the villages of Baghbahadoran Sector, an exploratory factor analysis was conducted. 13 out of 45 factors were extracted, all with eigenvalues above 1, accounting for 66.829% of the total variance. Among these, 4 factors were identified as particularly influential in hindering entrepreneurship.

Discussion of Results & Conclusion

The findings indicated that the primary obstacles to the development of entrepreneurship among rural women in the sector of Baghbahadoran were as follows: lack of access to loans and banking facilities for entrepreneurship (factor = 0.867), inability to provide bank-required collateral (factor = 0.848), challenges related to paying taxes, insurance, and other costs (factor = 0.804).

These factors fell within the "economic dimension" and represented significant barriers to entrepreneurship. In the "cultural-social dimension", 2 additional barriers ranked closely behind: lack of knowledge and communication with successful entrepreneurs (factor = 0.791) and village culture and restrictions on women's entrepreneurship (factor = 0.791).

These cultural and social barriers were among the most critical challenges faced by women's entrepreneurs in Baghbahadoran Sector. Overall, economic barriers were ranked as the most significant followed closely by cultural and social obstacles, highlighting the multifaceted nature of the challenges confronting rural women's entrepreneurship in this area.

واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: بخش باغبادران - استان اصفهان)

اصغر نوروزی* ، دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

a.norouzi@pnu.ac.ir

فرین امینی، کارشناسی ارشد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

farinamini.tech@gmail.com

چکیده

کارآفرینی به عنوان راهکاری مهم برای ایجاد اشتغال، درآمد و توسعه اقتصادی در جهان محسوب می‌شود. نواحی روستایی ساختاری شکننده و توسعه‌نیافته دارند و کارآفرینی می‌تواند بخشی از مشکلات آنها را از بین ببرد؛ اما با موانع و محدودیت‌های متعدد، به‌ویژه برای جامعه زنان روبه‌رو است. بر همین اساس، پژوهش حاضر، با هدف واکاوی موانع فراوری کارآفرینی زنان در روستاهای بخش باغبادران انجام شده است. جامعه آماری شامل زنان روستایی است که با استفاده از فرمول کوکران با ضریب خطای ۰/۰۶، تعداد ۲۵۰ نفر انتخاب شدند و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد پرسشگری قرار گرفتند. تعداد ۹ روستا نیز به روش خوشه‌ای - تصادفی از ۳ دهستان تعیین شده‌اند. روایی پرسشنامه محقق‌ساخته با نظر کارشناسان، تأیید شده و به‌منظور سنجش پایایی، پیش‌آزمون، انجام شده و مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۲۵ نشان‌دهنده مناسب بودن ابزار پژوهش است. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و کاربرد آزمون تحلیل عاملی تجزیه و تحلیل شدند. نتایج حاصل از کاربرد مدل تحلیل عاملی مربوط به موانع کارآفرینی نشان داد به ترتیب عوامل اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی مهم‌ترین موانع‌اند. در این زمینه «دسترسی زنان روستایی به وام و تسهیلات بانکی» با واریانس ۰/۸۶۷، «عدم توانایی زنان روستایی در تأمین وثیقه تضمینی بانک» با واریانس ۰/۸۴۸، «مشکلات پرداخت مالیات‌ها، هزینه‌های جاری و بیمه» با واریانس ۰/۸۰۴ از مهم‌ترین موانع اقتصادی (عامل مالی) است. همچنین، «عدم ارتباط و شناخت زنان روستا از کارآفرینان موفق» و «فرهنگ روستا و محدودیت فعالیت کارآفرینی زنان» هر دو با واریانس ۰/۷۹۱ نیز از مهم‌ترین موانع فرهنگی و اجتماعی (عامل فرهنگی) هستند.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، زنان روستایی، توسعه روستایی، باغبادران

*نویسنده مسؤول

نوروزی، اصغر و امینی، فرین. (۱۴۰۴). واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: بخش باغبادران - استان اصفهان)، برنامه‌ریزی فضایی،

۱۵ (۴)، ۲۲-۱.

مقدمه

امروزه اعتقاد بر وقوع انقلابی است که همچون انقلاب صنعتی، جهان را دگرگون خواهد ساخت؛ انقلابی که ساختار بازارها را تغییر می‌دهد و اقتصاد را از انحصار شرکت‌های بزرگ خارج و از فرصت‌ها، با شرایط توزیع یکسان بین افراد مختلف بهره‌برداری می‌کند. این، «انقلاب کارآفرینی» است (صیدایی و صادقی، ۱۳۹۳، ص. ۲۸). تجربه کشورهای دارای رشد بالای اقتصادی نیز نشان‌دهنده توجه مدیران به نقش و اهمیت کارآفرینی در پیشرفت و توسعه است (ممیز و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۵۵) و آن را به عنوان یک راهبرد موفق در توسعه می‌دانند. درواقع کارآفرینی محرک اساسی سلامت و ثروت اجتماعی و موتور قدرتمند رشد اقتصادی است که نه تنها برای بهره‌برداری از فرصت‌های جدید، ارتقای بهره‌وری و ایجاد اشتغال، برای رسیدگی به برخی از بزرگ‌ترین چالش‌های جامعه لازم و ضروری است (GEM, 2023, p. 15).

سکونتگاه‌های روستایی، از جمله نواحی توسعه نیافته جهان هستند که هم‌اکنون نزدیک به ۴۳ درصد از جمعیت دنیا را در خود جای داده (World Bank, 2022) و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۵۰ این جمعیت به حدود ۳/۱ میلیارد نفر برسد (United Nations, 2018)؛ مضافاً اینکه نسبتی معادل ۷۰ درصد آنها فقیر هستند (Holmes, 2016) و با این روند تحقق اهداف توسعه پایدار نیز میسر نخواهد بود. این درحالی است که روستاها مملو از فرصت‌های جدید و کشف‌نشده‌ای هستند که بهره‌برداری به موقع از این فرصت‌ها و ایجاد کسب‌وکارهای جدید و رقابت‌پذیر بر مبنای آن، می‌تواند مزایای اقتصادی چشمگیری به همراه آورد. درواقع اکنون توسعه روستایی بیش از گذشته با پدیده کارآفرینی مرتبط شده است و این می‌تواند پیش‌زمینه‌ای اساسی برای ارتقای سطح توسعه روستایی باشد (صادق‌لو و همکاران، ۱۳۹۶، ص. ۳۸). به عبارت دیگر، کارآفرینی می‌تواند راه بهبود مشکلات اقتصادی روستاها و راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی نواحی روستایی در راستای دستیابی به توسعه پایدار (بشیراحسن و قربانی‌نژاد، ۱۳۹۶، ص. ۹۵) مبتنی بر پایه نوآوری، خلاقیت و استفاده از دانش (نجفی و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۶۵) باشد.

در این میان، زنان به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، قشر آسیب‌پذیر جامعه‌اند که تا دهه ۱۹۷۰ از برنامه‌های توسعه کنار گذاشته شدند و تنها از این زمان است که مورد توجه جامعه بین‌المللی قرار گرفته‌اند (Miled, 2022, p. 11). این قشر، حدود نیمی از جمعیت در سن کار را تشکیل می‌دهند؛ اما در بسیاری از زمینه‌ها و ازجمله کارآفرینی حضور ندارند و به عنوان «کارآفرینان گمشده» از آنها نام می‌برند (Strawser et al., 2021, P. 1). در بیشتر کشورهای جهان به‌ویژه درحال توسعه، زنان هنوز جایگاه خود را به عنوان شهروندان فعال و برخوردار از استعداد مشارکت در عرصه‌های مختلف به دست نیاورده‌اند، همچنان فعالیت آنان در محاسبات اقتصادی مدنظر قرار نمی‌گیرد و به عنوان «نیروی کار نامرئی» از آنان یاد می‌شود (بشیراحسن و قربانی‌نژاد، ۱۳۹۶، ص. ۹۴). همچنین براساس گزارش دیده‌بان جهانی کارآفرینی درخصوص بررسی کارآفرینی زنان در ۴۹ کشور جهان، کمتر از ۵٪ موارد کارآفرینی در سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۱۹ مربوط به زنان بوده است (Cardella et al., 2020, p. 3). این درحالی است که از اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد دسترسی زنان به منابع اقتصادی و مشارکت در جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است (Naguib, 2022, p. 1) و کارآفرینی زنان می‌تواند تأثیر چشمگیری بر رشد اقتصادی به‌ویژه در کشورهای

در حال توسعه داشته و منجر به ایجاد فرصت‌های شغلی، رشد اقتصادی - اجتماعی، نوآوری، کاهش فقر (Alomar, 2023, p. 1)، افزایش تولید ناخالص داخلی (Cardella et al., 2020, p. 1) و ... شود.

با توجه به آمارهای رسمی، سهم اشتغال زنان فقط ۱۰٪ است و نرخ بیکاری آنان به خصوص نیروی تحصیل کرده افزایش چشمگیری دارد (مميز و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۷). بر همین مبنا در دو دهه اخیر در بسیاری از کشورها تحولاتی در سیاست‌های توسعه روستایی در جهت زمینه‌سازی برای شکل‌گیری، حمایت و پشتیبانی از مشارکت اقتصادی آنها صورت گرفته و این تفکر بسیاری از دولت‌ها را بر آن داشته است تا با تأسیس نهادها و سازمان‌هایی خاص برای حمایت از مشارکت زنان، در صدد از بین بردن موانع مشارکت اثربخش در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی برآیند (موحدی و یعقوبی، ۱۳۹۱، ص. ۲۳۱).

بر اساس نتایج آمارگیری نیروی کار در تابستان ۱۴۰۱، نرخ بیکاری کشور ۹/۶٪ و برای استان اصفهان ۱۲/۶٪ بوده و این میزان برای زنان بیشتر از مردان و برای تحصیل‌کردگان روستایی بیشتر از شهری است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۱، ص. ۷). این در حالی است که تلاش‌های متصدیان کارآفرینی نیز هنوز نتوانسته جایگاه اصلی زنان و به‌ویژه زنان روستایی را نمایان سازد. در ناحیه مورد مطالعه نیز ۳۴ سکونتگاه روستایی با جمعیتی بالغ بر ۲۲۰۰۰ نفر وجود دارد که با وجود توانمندی‌های طبیعی و انسانی، همچنان مشکلات اقتصادی، بیکاری، مهاجرت، فقر و ... و برای زنان با شدت بیشتری وجود دارد. نرخ بالای بیکاری و مهاجرت روستا - شهری مهم‌ترین مسئله ناحیه شده و این برای زنان دوچندان است. معضلاتی که یکی از راهکارهای آن در کارآفرینی خلاصه می‌شود؛ بنابراین، در این پژوهش سعی شد به بررسی موانع و مشکلات کارآفرینی زنان روستایی در بخش باغبهادران پرداخته شود و به دنبال پاسخگویی به این سؤال باشد که مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی بخش باغبهادران کدامند.

مبانی نظری پژوهش

همچنان که از عنوان بر می‌آید این پژوهش بر چند مفهوم اساسی (روستا، کارآفرینی، کارآفرینی زنان و ...) و دیدگاه‌های مرتبط استوار است. «روستا» بخشی از فضای جغرافیایی با ساختار محیطی معین و متفاوت از شهر، در قالب یک واحد جغرافیایی متشکل از کالبد روستا، مزارع و سایر مکان‌های مرتبط با آن با کارکردهای چندگانه سکونت، اجتماعی و اقتصادی است که در آن به‌طور معمول شیوه معیشت غالب مبتنی بر فعالیت کشاورزی است (نوری و نوروزی، ۱۳۹۶، ص. ۵).

واژه «کارآفرین» طبق واژه‌نامه دانشگاهی، کسی است که متعهد می‌شود مخاطرات یک فعالیت اقتصادی را ساماندهی، اداره و تقبل کند (روشن‌نیا و همکاران، ۱۳۹۴، ص. ۶۶). در واقع «کارآفرینان» کسانی هستند که همراه با خطرپذیری، فرصت‌ها را غنیمت می‌شمرند و با تکیه بر اندیشه و تجربه‌های خویش راهکارهای تازه برای سودآوری جستجو می‌کنند (جهانگیری، ۱۳۸۰، ص. ۶۳). «کارآفرینی» نیز از کلمه فرانسوی *Entreprendre* به معنای «متعهد شدن» نشئت گرفته است. «کارآفرینی» فرایندی است که فرد کارآفرین با ایده‌های نو و خلاق و شناسایی فرصت‌های جدید با بسیج منابع، مبادرت به ایجاد کسب‌وکار و شرکت‌های نو، سازمان‌های جدید، نوآور و رشدیابنده

می‌کند که توأم با پذیرش مخاطره و ریسک است و منجر به معرفی، توسعه محصول یا خدمت جدید به جامعه می‌شود (رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷، ص. ۶۳). این واژه مفاهیمی همچون نوآوری، مخاطره‌پذیری، ایجاد یا تجدید ساختار یک واحد اقتصادی و اجتماعی، رضایت شخصی و استقلال‌طلبی را به ذهن متبادر می‌سازد (ممیز و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۶). «کارآفرینی روستایی» نیز فعالیتی تعریف می‌شود که به مردم روستایی کمک می‌کند تا فرصت‌های اقتصادی را در جوامع محلی شناسایی و آنها را به فعالیت‌های اقتصادی سودآور تبدیل کنند (موحدی و یعقوبی‌فرانی، ۱۳۹۱، ص. ۵۵). «زن کارآفرین» از نظر Lavy کسی است که به‌تنهایی یا مشارکت، کاری را با خلاقیت و نوآوری به راه می‌اندازد یا می‌پذیرد و با پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی، اداری و مالی و ریسک‌های مالی، فراورده‌های تازه‌ای عرضه می‌کند تا در بازار خریدوفروش بر رقیبان چیره شود (ممیز و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۷) و «کارآفرین زن روستایی» فردی است که با نقشی که ساختار سنتی جامعه روستایی برای او مشخص کرده، تطابق نیافته است و با نوآوری و خلاقیت راه برون‌رفت از این شرایط را ایجاد می‌کند (محمدی و محمدشریفی، ۱۳۹۸، ص. ۴۴۴).

درخصوص «موانع کارآفرینی زنان روستایی» نیز سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۹۸، موانع کارآفرینی زنان را شامل: موانع رفتاری (اعتماد به نفس پایین)، موانع ایفای نقش (تعارض بین وظایف مختلف)، موانع اجتماعی - فرهنگی (دید منفی نسبت به زنان)، موانع آموزشی (دسترسی محدودتر به آموزش)، موانع شغلی (فرصت‌های کمتر شغلی)، موانع زیربنایی (عدم دسترسی به اعتبارات، فناوری، اطلاعات، زمین و ...)، موانع قانونی (محدودیت حمایت قانونی) می‌داند. در ایران نیز این موانع در سه بخش فردی (اعم از خانوادگی و عملی)، سازمانی (مالی، فیزیکی، بازاریابی، منابع انسانی) و محیطی (فرهنگی، قانونی) قابل ارائه‌اند (موحدی و یعقوبی‌فرانی، ۱۳۹۱، ص. ۱۹۰).

در ادامه این مبحث به برخی از مهم‌ترین دیدگاه‌های مرتبط نیز اشاره خواهد شد. در دیدگاه اقتصادی «Richard Cantillon» به عنوان نخستین فردی که واژه کارآفرینی را به ادبیات اقتصادی عرضه داشت، کارآفرینی فعالیتی اقتصادی است؛ اما «Adam Smith» کارآفرین را فراهم‌کننده سرمایه می‌داند و نقش پیشرو برای آن در نظر نمی‌گیرد؛ درواقع نداشتن سرمایه به عنوان یک مانع است. در دیدگاه روانشناسان ویژگی‌های منحصر به فرد منجر به موفقیت کارآفرین می‌شود. در مقابل شرایط سنی، تحصیلی، خانوادگی، تجربه کاری و ... می‌تواند به عنوان مانع نیز در این مسیر مطرح شوند. در نظریات بهره‌وری نیز نوآوری یک ضرورت است و در صورت نداشتن آن، کارآفرینی مفهومی ندارد (موحدی و یعقوبی‌فرانی، ۱۳۹۱، ص. ۴۱؛ صیدایی و صادقی، ۱۳۹۳، ص. ۷۱-۷۷). جامعه‌شناسان که به آثار و نقش کارآفرینان در جامعه وقوف کامل دارند، آنان را عاملان اشتغال‌زایی، انتقال فناوری، تعادل در اقتصاد پویا، ساماندهی و استفاده بهینه از منابع می‌دانند (نوروزی و فتحی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۳)؛ درواقع طرفداران دیدگاه جامعه‌شناختی معتقدند «محیط» نقش مهمی در شکل‌گیری رفتار کارآفرینانه دارد و کارآفرینی یک فرآیند اجتماعی است. در این زمینه «وبر» بر عادات و سنت‌ها به عنوان موانع کارآفرینی تأکید دارد (صیدایی و صادقی، ۱۳۹۳، ص. ۷۵). براساس نظریه نقش اجتماعی، تفاوت‌های رفتاری مربوط به ادراکات و ترجیحات جنسیتی می‌تواند گرایش متفاوت مردان و زنان به کارآفرینی را توضیح دهد. مردان تمایل بیشتری برای دستیابی و به دست آوردن منافع اقتصادی دارند و زنان به حوزه عاطفی نزدیک‌ترند و بنابراین به دنبال ارزش اجتماعی‌اند (Cardella et al., 2020, p. 2). نظریه بوم‌شناسی جمعیت

نیز وفق یافتن سازمان‌ها با تغییرات محیطی را راز موفقیت کارآفرینان می‌داند (شاه‌حسینی، ۱۳۸۸، ص. ۵)؛ Maia نیز پایین بودن سطح مهارت، کمبود منابع مالی و کمبود اطلاعات را مهم‌ترین موانع کارآفرینی در نواحی روستایی ذکر می‌کند (موحدی و یعقوبی‌فرانی، ۱۳۹۱، ص. ۶۵) و بالاخره اینکه در دیدگاه جهانی‌شدن، زمینه‌های پیوستن به بازارهای بین‌المللی فراهم و فرصت‌های مناسبی برای کارآفرینان ایجاد می‌شود (نوروزی و فتحی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۳). با وجود این، توجه به کارآفرینی زنان را باید از تغییر رویکردهای توسعه‌ای به اجتماعی در دهه ۱۹۷۰ و تغییر تمرکز از مردان در فعالیت‌های اقتصادی به مشارکت زنان در این زمینه نسبت داد (محمدی و محمدشریفی، ۱۳۹۸، ص. ۴۴۴)؛ دورانی که نگاه صرفاً اقتصادی به مفهوم توسعه تغییر و مفاهیم عدالت، برابری (تغییر نگرش ارزش‌گذاری به تفاوت‌های بین دو جنس زن و مرد)، توسعه اجتماعی و رویکردهای مشارکتی نمایان‌تر شد.

پیشینه نظری و کاربردی پژوهش

کارآفرینی از ابتدای آفرینش بشر و همراه او در تمام جنبه‌های زندگی حضور داشته و مبنای تحولات و پیشرفت‌های وی بوده است (موحدی و یعقوبی‌فرانی، ۱۳۹۱، ص. ۵)؛ اما مفهوم کارآفرینی از سه قرن پیش مطرح و تعاریف متنوعی از آن ارائه شد. در اوایل سده ۱۶ میلادی کسانی را که در امر مأموریت‌های نظامی بودند، کارآفرین می‌خواندند. از حدود سال ۱۷۰۰ به بعد دربارهٔ پیمانکاران دولت فرانسه که متصدی امور عمرانی بودند، از لفظ کارآفرین استفاده می‌شد. در دهه‌های میانی قرن ۲۰ نیز مفهوم نوآوری به جزء اصلی کارآفرینی، تبدیل و از دهه ۸۰ به بعد، از حیطة توجه اقتصاددانان خارج شده و نظر سایر متفکرین را به خود جلب کرده است (شاه‌حسینی، ۱۳۸۸، ص. ۱). کارآفرینی زنان نیز از دهه ۱۹۷۰ به تبعیت از تغییر اندیشه‌های جهانی به مفهوم توسعه مطرح شد؛ اما با توجه به بین‌رشته‌ای بودن موضوع، پژوهش‌های کاربردی متعددی در این زمینه انجام شده که در ادامه به برخی از آنها اشاره شده است:

احمدی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی روستاهای گردشگری پذیر یاسوج» نشان دادند موانع فرهنگی - اجتماعی در ایجاد مانع برای کارآفرینی زنان روستایی با بیشترین میانگین در سطح اول قرار دارند. **ملک‌آرا و صالحی (۱۴۰۱)** به واکاوی چالش‌های زنان کارآفرین در حوزه کارآفرینی اجتماعی در کشورهای در حال توسعه پرداختند و اشاره کردند زنان با چالش‌هایی از قبیل تبعیض جنسیتی، تعارض کار و خانواده، محدودیت‌های مالی، موانع رفتاری، فرهنگی و اجتماعی، تحصیلی و شغلی مواجه‌اند. **خسروی‌پور و همکاران (۱۳۹۸)** موانع کارآفرینی زنان در بخش مرکزی استان کرمانشاه را بررسی کردند و نشان دادند عوامل زمینه‌ای، حمایتی، دولتی، شغلی، شخصیتی، جنسیتی و آموزشی به ترتیب بیشترین تأثیر را داشته و در مجموع، ۵۳/۲۰٪ کل واریانس موانع را تبیین کرده‌اند. **محمدی و محمدشریفی (۱۳۹۸)** نیز در بررسی تأثیر موانع گرایش زنان روستایی به کارآفرینی گردشگری، ضعف در برنامه ریزی، عملکرد نهادهای دولتی و محدودیت منابع مالی، ضعف بازاریابی و زیرساخت‌ها را به عنوان مهم‌ترین موانع ذکر کرده‌اند. **کاظمی و مقیمی (۱۳۹۷)** به بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان در ایران پرداخته‌اند. نتایج نشان داد از دیدگاه مردان مهم‌ترین موانع کارآفرینی زنان، موانع زیربنایی و از دیدگاه زنان عوامل محیطی است. **ولائی و همکاران (۱۳۹۷)** نیز در مطالعه خود دربارهٔ موانع توسعه کسب و کارهای خرد در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب، نشان دادند ایجاد کسب و کار جدید دارای موانع سه‌گانه «اقتصادی - اجتماعی»

«زیرساختی» و «ضعف سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری» است. **جمشیدی و همکاران (۱۳۹۳)** عوامل پیش برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان در روستاهای شهرستان اردل را بررسی و شش عامل اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی، ترویجی، فردی - رفتاری و محیطی را به عنوان عوامل پیش برنده شناسایی کردند. بیشترین اثرگذاری مربوط به عوامل اقتصادی و سپس اجتماعی است. عوامل آموزشی و مدیریتی، روان‌شناختی، فنی و سیاست‌گذاری نیز به عنوان عوامل بازدارنده شناسایی شدند. **علی‌دوست و لشکرآرا (۱۳۹۲)** در بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان گرمسار، موانع اقتصادی و آموزشی را مهم‌تر می‌دانند. **موحدی و یعقوبی فرانی (۱۳۹۱)** در بررسی و تحلیل موانع و محدودیت‌های توسعه کارآفرینی زنان روستایی ایران، نشان دادند موانع در ۹ مقوله: شرایط و ویژگی‌های فردی، شخصیتی و رفتاری، خانوادگی، دانش و مهارت، فرهنگی، اجتماعی، دسترسی به امکانات و خدمات، عوامل قانونی و حقوقی، مالی و اقتصادی، نهادی و سازمانی، شرایط جغرافیایی و محیطی قرار می‌گیرند.

در بخش پژوهش‌های خارجی نیز: راجینا و آهی به بررسی وضعیت ۳۰ ساله کارآفرینی زنان در اروپای شرقی و مرکزی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد تا دهه ۱۹۹۰ و تسلط رژیم‌های سوسیالیستی، کارآفرینی زنان ممنوع بود و بعد از این زمان شروع شد؛ اما زنان هنوز به ملزومات کارآفرینی مجهز نیستند (**Rugina & Ahl, 2023**). البوئینی به بررسی نقش عوامل اجتماعی فرهنگی در کارآفرینی زنان منطقه خلیج فارس پرداختند و با تحلیل کیفی ۶۵ مقاله اشاره دارد که جنسیت، خانواده، شبکه‌های اجتماعی و مذهب از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار است (**Al-Boinini, 2023**). العمر در بررسی رفتار کارآفرینی زنان در عربستان سعودی، بر این نکته تأکید دارد که هنجارهای سنتی مهم‌ترین مانع هستند (**Al-omar, 2023**). میلدر بررسی اثرات تأمین مالی اعتبارات خرد و کارآفرینی زنان در تونس، نشان داد عدم دسترسی به سرمایه و زمین، تسهیلات و تأمین ضمانت بانکی مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی زنان هستند و اعتبارات خرد تأثیر مثبتی دارد (**Miled, 2022**). ناگوئیب نیز به بررسی موانع کارآفرینی زنان در آفریقا (مراکش) پرداخته است. با انجام ۲۰ مصاحبه عمیق با زنان کارآفرین، به ترتیب دسترسی به بودجه، محدودیت سازمانی و فرهنگی، تعادل و هماهنگی بین کار و خانواده مهم‌ترین موانع در این زمینه‌اند (**Naguib, 2022**). وو و همکاران به شناسایی موانع کارآفرینی و توانمندسازی زنان پرداخته و ضمن بررسی هفده مانع مختلف جنسیتی، هنجارها، قومی، آموزشی، مهارتی، مالی و ... در ۲۸ کشور، نیاز مالی اولیه را به عنوان مهم‌ترین مانع ذکر کرده‌اند (**Wu et al., 2019**).

مانتا موانع کارآفرینی را به دلیل تبعیض و هنجارهای اجتماعی می‌داند که توانایی دسترسی زنان به خدمات مالی را مهار و توانمندی زنان را مسدود می‌کند (**Manta, 2019**). شارما در بررسی تأثیر جنسیت و عوامل فرهنگی مانع کارآفرینی در میان جوانان ایالت اوتاراکند (Uttarakhand) هند، به این نتیجه اشاره دارند که بین مناطق مختلف به لحاظ فرهنگ تفاوت‌هایی در کارآفرینی وجود دارد (**Sharma, 2018**). آگوه و همکاران در بررسی موانع کارآفرینی زنان روستایی نیجریه مشخص کردند موانع عبارت‌اند از: اجتماعی، اقتصادی، محیطی، فرهنگی، فقدان سرمایه، سطح سواد پایین و ناکافی بودن وسایل حمل و نقل (**Igwe et al., 2018**). سهیل و همکاران به تحلیل موانع پیش روی زنان کارآفرین روستایی در عمان پرداخته‌اند. مهم‌ترین مشکلات در این زمینه دستیابی به بودجه برای فعالیت جدید نوآورانه، عدم آموزش مبتنی بر مهارت و حمایت محدود خانواده است (**Suhail et al., 2017**).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از حیث ماهیت و روش، در زمره تحقیقات توصیفی تحلیلی و مبتنی بر پیمایش است. اطلاعات مورد نیاز به دو روش میدانی (پرسشنامه، مشاهده و مصاحبه - با دهیاران برای تدوین و طراحی پرسشنامه) و کتابخانه‌ای (فیش‌برداری از کتب، مجلات، مقالات و منابع الکترونیکی) جمع‌آوری شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. جامعه آماری را زنان روستایی بخش باغبادران تشکیل می‌دهد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با خطای ۰/۰۶ به تعداد ۲۴۷ نفر به دست آمده و در نهایت، تعداد ۲۵۰ پرسشنامه تکمیل شده است. پرسشنامه محقق ساخته شامل سه بخش مشخصات پاسخگویان، سؤالات عمومی و تعداد ۴۵ سؤال تخصصی بوده و در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت تنظیم شده است. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای - تصادفی از ۳ دهستان، تعداد ۹ روستا انتخاب شده است. حجم نمونه براساس خانوار، تعیین و از هر خانوار یک زن مورد پرسشگری قرار گرفت. تعداد نمونه نیز به نسبت تعداد خانوار در سطح هر روستا توزیع شد (جدول ۱)؛ روایی پرسشنامه از دیدگاه متخصصان، بررسی و پایایی نیز با ضریب آلفای کرونباخ (با ضریب بیش از ۰/۷ در مجموع عوامل)، تأیید شد. با توجه به تعداد ۲۵۰ نفری نمونه و ۴۵ متغیر مورد مطالعه و تصمیم بر تلخیص متغیرها در تعداد محدودی عامل برای تفسیر مناسب‌تر از روش آماری «تحلیل عاملی» استفاده شده است.

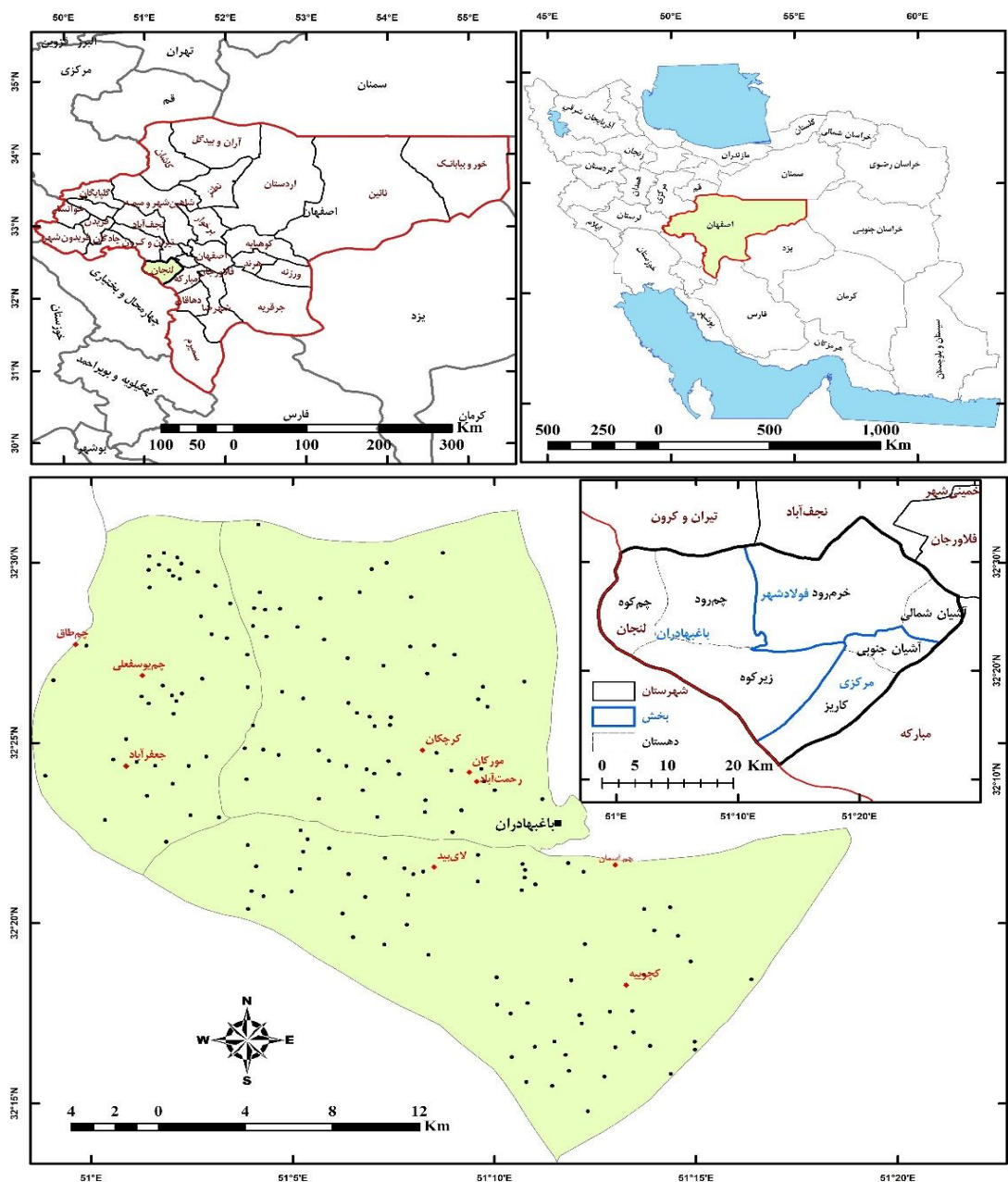
جدول ۱. نام، تعداد جمعیت و نمونه در روستاهای منتخب

Table 1. Name, population and sample size in selected villages

نام دهستان	نام روستا	جمعیت	خانوار	تعداد نمونه
چم رود	مورکان	۱۷۴۳	۵۶۶	۴۰
	رحمت‌آباد	۷۶۰	۲۲۵	۱۷
	کرچگان	۲۳۱۳	۷۳۲	۵۴
زیر کوه	چم آسمان	۱۱۰	۳۳	۳
	کچوئیه	۲۴۹۳	۸۱۰	۶۰
	لای بید	۶۷۳	۲۰۴	۱۵
چم کوه	جعفرآباد	۲۲۱	۶۶	۵
	چم یوسفعلی	۱۵۲۶	۴۳۴	۳۲
	چم طاق	۱۰۱۷	۳۲۷	۲۴
جمع	۹	۱۰۸۵۶	۳۳۹۷	۲۵۰

مأخذ: مرکز آمار ایران ۱۳۹۵ و محاسبات پژوهشگران

ناحیه مورد مطالعه شامل بخش باغبادران از توابع شهرستان لنجان در استان اصفهان است. شهرستان لنجان شامل ۳ بخش، ۹ شهر، ۵ دهستان و ۵۳ آبادی دارای سکنه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۷)؛ بخش باغبادران در فاصله ۶۰ کیلومتری جنوب غربی اصفهان بین ۵۰ درجه و ۵۶ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته و ۳ دهستان به نام‌های چم‌کوه، چم‌رود و زیرکوه دارد. نیمه غربی شهرستان لنجان را شامل می‌شود و از شمال به شهرستان تیران و کرون، از شرق به بخش مرکزی و از غرب و جنوب با استان چهارمحال و بختیاری هم‌مرز است (شکل ۱). در مجموع با ۵۴۲/۵ کیلومتر مربع وسعت ۴۹/۶ درصد از وسعت شهرستان لنجان را در بر گرفته است.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی منطقه و روستاهای مورد مطالعه

Figure 1. Geographical location of the region and villages Case study

یافته‌های پژوهش

الف: یافته‌های توصیفی

– یافته‌های توصیفی نمونه مورد مطالعه نشان داد: ۹۳/۶ درصد پاسخگویان، متأهل و ۶/۴ درصد مجرد بوده‌اند. بیشتر افراد نمونه با ۲۹/۲ درصد در گروه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال قرار دارند. حدود ۱۳٪ بی سواد، بیش از ۴۵٪ دارای تحصیلات ابتدایی تا سیکل، حدود ۳۳٪ دیپلم و تنها حدود ۹٪ تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. ۶۱/۲ درصد از نمونه دارای ۳–۴ نفر عضو خانواده بوده‌اند. به لحاظ وضعیت فعالیت ۷۵/۶٪ خانه‌دار، ۲۰٪ مشغول به فعالیت جنبی کشاورزی –

دامداری و قالی بافی، ۱/۶٪ کارمند، ۲/۴٪ نیز دانشجوی و مابقی نیز گزینه بیکار و جویای کار را انتخاب کرده‌اند. به لحاظ درآمد خانوار نیز بالاترین میزان (۴۴/۸٪) مربوط به درآمد زیر ۱۰ میلیون تومان است.

- یافته های توصیفی سؤالات عمومی پرسشنامه نشان داد: ۷۸/۸٪ پاسخگویان با مفاهیمی مانند کارآفرینی به میزان «متوسط به بالا» آشنایی داشته‌اند (با میانگین ۳/۱۷)؛ اما اکثریت شناختی از افراد کارآفرین روستا نداشتند. اکثریت افراد (بیش از ۸۰٪) به انجام فعالیت فراتر از شغل عادی روزانه علاقه‌مند بودند. ۸۲٪ افراد به آموزش فعالیت‌های کارآفرینانه و ۹۷٪ به ایجاد کسب‌وکار جدید تمایل داشته‌اند (با میانگین ۳/۷۶ و ۴/۱۹)؛ اما متأسفانه بیش از ۵۰٪ از اقدامات نهادهای محلی در این زمینه رضایت نداشتند. همچنین، ۹۳/۶٪ بر احتمال موفقیت زنان در صورت اقدام به کارآفرینی، گزینه «زیاد و خیلی زیاد» را انتخاب کرده‌اند.

- یافته های توصیفی درخصوص متغیرهای اصلی پژوهش نیز نشان داد: در بعد اجتماعی فرهنگی، گویه «عدم شناخت زنان روستایی از کارآفرینان» با میانگین ۳/۸۰ و «عدم پذیرش کارآفرینی زنان از طرف اهالی روستا» با میانگین ۲/۱۰ به ترتیب بیشترین و کمترین میانگین بوده‌اند. در بعد فردی و خانوادگی، گویه «عدم توانمندی زنان در جذب سرمایه‌گذاران» با میانگین ۳/۸۳ و «عدم مسئولیت‌پذیری زنان» با میانگین ۱/۸۰ به ترتیب بیشترین و کمترین میانگین بوده‌اند. در بعد اقتصادی، تقریباً تمامی گویه‌ها میانگینی نزدیک به عدد ۴ و بالاتر داشته‌اند. در این بین «اتکای اقتصاد خانوار به درآمد مردان، نداشتن درآمد فردی، نداشتن سرمایه و وثیقه بانکی برای کارآفرینی» بالاترین میانگین‌ها و «وجود بازار محلی فروش» کمترین میانگین (۲/۱۵) را داشته‌اند. در بعد مدیریتی و ترویجی تمامی گویه‌ها میانگین بالاتر از ۳ داشته‌اند؛ باین حال، گویه «عدم تسهیل‌کنندگی قوانین و مقررات کارآفرینی زنان روستایی» با میانگین ۴/۱۱ و «عملکرد نامناسب مدیران محلی» با میانگین ۳/۳۶ به ترتیب بیشترین و کمترین میانگین بوده‌اند. در بعد محیطی و زیرساختی گویه‌های «پراکندگی روستاها» (۳/۷۹) و «فاصله تا مراکز تأمین مواد اولیه و بازار فروش» (۳/۷۰) بالاترین میانگین و «محرومیت از زیرساخت‌ها (آب، برق و ...)» کمترین میانگین را داشته‌است.

ب: یافته‌های استنباطی

به‌منظور تبیین مهم‌ترین موانع مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان در روستاهای بخش باغبادران از روش تحلیل عاملی اکتشافی^۱ استفاده شد؛ اما قبل از اجرای تحلیل عاملی، مناسب‌بودن داده‌ها یا حجم نمونه، برای این تحلیل ازطریق آزمون KMO^۲ (نشان‌دهنده امکان تقلیل داده‌ها به یکسری عامل‌های پنهان) و آزمون BTS^۳ (نشان‌دهنده همبستگی بین متغیرها و عامل‌ها) ارزیابی شد. با توجه به مشخص‌شدن همبستگی بین متغیرها که دامنه ۰-۱ دارد (داده‌های بالاتر از ۰/۷ برای تحلیل «مناسب»، داده‌های ۰/۵ تا ۰/۷ «متوسط» و داده‌های کمتر از ۰/۵ برای تحلیل «نامناسب»)، این روش مناسب تشخیص داده شد. نتایج آزمون‌ها مقدار $KMO=0/750$ است که مناسب‌بودن شاخص‌های انتخابی برای کاربرد تکنیک تحلیل عاملی را نشان می‌دهد. همچنین، $Bts = 4782/403$ با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ ($sig = 0/000$) نشان‌دهنده معنی‌دار بودن آزمون بارتلت است (جدول ۲).

1. Exploratory Factor Analysis
2. Kaiser-Meyer-Olkin
3. Barlett Test

جدول ۲. نتایج آزمون‌های KMO و بارتلت

آزمون KMO و Bartlett's	
KMO	۰/۷۵۰
Bartlett's	۴۷۸۲/۴۰۳
درجه آزادی	۹۹۰
مقدار احتمال	۰/۰۰۰

در ادامه از ماتریس همبستگی برای انجام محاسبات و دستیابی به چگونگی ارتباط درونی بین شاخص‌ها استفاده شده است. با تشکیل ماتریس همبستگی، متغیرهایی که با هیچ‌یک از متغیرهای دیگر همبستگی ندارند، به‌عنوان مؤلفه‌های تصادفی، قلمداد و حذف می‌شوند. نتیجه این اقدام در **جدول ۳** ارائه شده است. درخور ذکر است ماتریس همبستگی، به‌صورت مربعی بوده و تعداد متغیرهای ردیف‌ها و ستون‌ها در آن یکسان است. مقادیر قطر اصلی عدد یک و اعداد زیر قطر آن تکرار اعداد بالای قطر است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی شاخص‌ها

[illegible]

در ادامه عمل استخراج عامل‌ها با استفاده از محتویات ماتریس همبستگی بین شاخص‌ها و با استفاده از ماتریس عامل‌ها، عوامل مشترک هر یک از شاخص‌ها به دست آمد. برای مشخص کردن معنی دار بودن عوامل انتخاب شده در این روش، از معیار مقدار ویژه استفاده شد. در تحلیل مؤلفه‌های اصلی تنها عامل‌هایی که مقدار ویژه آنها کمتر از یک است، از تحلیل کنار گذاشته می‌شوند و بهترین موارد آنهایی هستند که بیشترین واریانس مجموع متغیرهای اولیه را تعیین می‌کنند.

جدول ۴. ماتریس عامل‌های مشترک

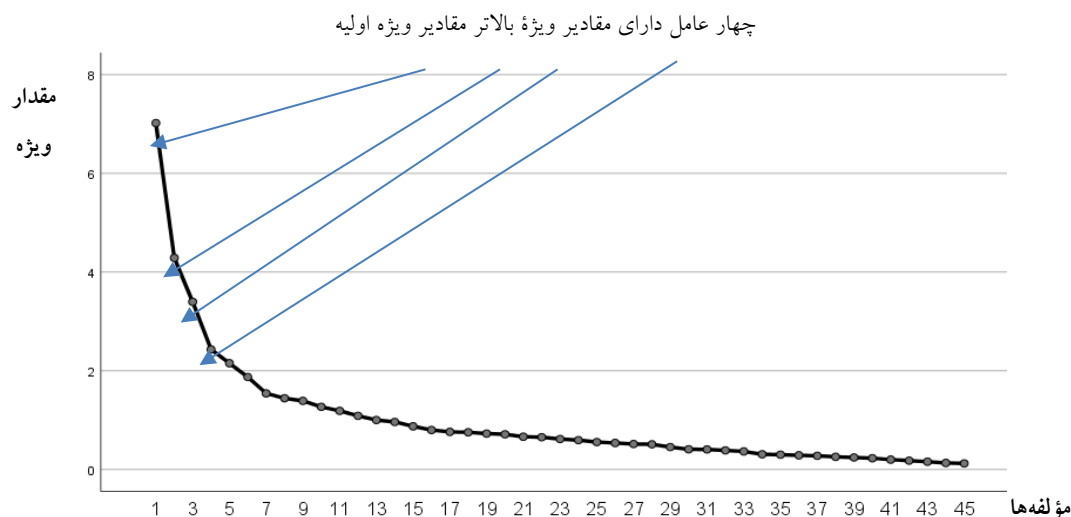
Table 4. Common Factor Matrix

مقدار ویژه اولیه			مقادیر عوامل استخراجی بدون چرخش			مقادیر عوامل استخراجی با چرخش			عامل
ویژه	% واریانس	% تجمعی	ویژه	% واریانس	% تجمعی	ویژه	% واریانس	% تجمعی	
۷/۰۱۷	۱۵/۵۹۴	۱۵/۵۹۴	۷/۰۱۷	۱۵/۵۹۴	۱۵/۵۹۴	۳/۹۲۶	۸/۷۲۵	۸/۷۲۵	۱
۴/۲۸۷	۹/۵۲۷	۲۵/۱۲۱	۴/۲۸۷	۹/۵۲۷	۲۵/۱۲۱	۳/۵۲۷	۷/۸۳۸	۱۶/۵۶۳	۲
۳/۳۹۶	۷/۵۴۷	۳۲/۶۶۸	۳/۳۹۶	۷/۵۴۷	۳۲/۶۶۸	۳/۱۴۱	۶/۹۷۹	۲۳/۵۴۲	۳
۲/۴۳۳	۵/۴۰۶	۳۸/۰۷۴	۲/۴۳۳	۵/۴۰۶	۳۸/۰۷۴	۳/۰۶۴	۶/۸۰۹	۳۰/۳۵۲	۴
۲/۱۵۲	۴/۷۸۳	۴۲/۸۵۷	۲/۱۵۲	۴/۷۸۳	۴۲/۸۵۷	۲/۷۴۲	۶/۰۹۲	۳۶/۴۴۴	۵
۱/۸۷۲	۴/۱۶۰	۴۷/۰۱۶	۱/۸۷۲	۴/۱۶۰	۴۷/۰۱۶	۲/۵۰۳	۵/۵۶۳	۴۲/۰۰۷	۶
۱/۵۴۱	۳/۴۲۵	۵۰/۴۴۱	۱/۵۴۱	۳/۴۲۵	۵۰/۴۴۱	۱/۸۶۰	۴/۱۳۳	۴۶/۱۳۹	۷
۱/۴۴۳	۳/۲۰۷	۵۳/۶۴۸	۱/۴۴۳	۳/۲۰۷	۵۳/۶۴۸	۱/۷۳۹	۳/۸۶۳	۵۰/۰۰۳	۸
۱/۳۸۹	۳/۰۸۷	۵۶/۷۳۵	۱/۳۸۹	۳/۰۸۷	۵۶/۷۳۵	۱/۶۴۴	۳/۶۵۴	۵۳/۶۵۷	۹
۱/۲۶۸	۲/۸۱۷	۵۹/۵۵۲	۱/۲۶۸	۲/۸۱۷	۵۹/۵۵۲	۱/۶۰۵	۳/۵۶۸	۵۷/۲۲۵	۱۰
۱/۱۸۷	۲/۶۳۹	۶۲/۱۹۱	۱/۱۸۷	۲/۶۳۹	۶۲/۱۹۱	۱/۵۸۸	۳/۵۲۸	۶۰/۷۵۳	۱۱
۱/۰۸۷	۲/۴۱۵	۶۴/۶۰۶	۱/۰۸۷	۲/۴۱۵	۶۴/۶۰۶	۱/۴۵۶	۳/۲۳۶	۶۳/۹۸۹	۱۲
۱/۰۰۱	۲/۲۲۳	۶۶/۸۲۹	۱/۰۰۱	۲/۲۲۳	۶۶/۸۲۹	۱/۲۷۸	۲/۸۴۰	۶۶/۸۲۹	۱۳
۰/۹۶۲	۲/۱۳۹	۶۸/۹۶۸							۱۴
۰/۸۷۴	۱/۹۴۲	۷۰/۹۱۰							۱۵
۰/۷۹۸	۱/۷۷۴	۷۲/۶۸۴							۱۶

منبع: یافته‌های پژوهش

تعداد ۱۳ عامل از ۴۵ گویه استخراج شد که همگی دارای مقادیر ویژه بالای یک بودند و جمعاً ۶۶/۸۲۹ درصد از واریانس کل را تشکیل می‌دهند. نتایج بررسی و تحلیل شاخص‌ها از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی نیز در **جدول (۴)** آمده است. همچنان که مشخص است نخستین عدد، مهم‌ترین عامل است که در اینجا این عامل به‌تنهایی ۱۵/۵۹۴ درصد از واریانس را تشکیل می‌دهد. شایان ذکر است به دلیل اینکه مقدار ویژه مؤلفه‌های ۱۴ به بعد کمتر از یک بوده است، معنی دار و قابل استفاده در تحلیل‌های بعدی نیست.

شکل ۲ نیز نمایش گرافیکی ارزش ویژه هر یک از عامل‌های استخراج شده را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه از بزرگترین مقدار ویژه شروع می‌شود، سیر نزولی دارد. چنانکه مشخص است از میان ۱۳ عامل مؤثر در موانع کارآفرینی، ۴ عامل خیلی مهم وجود دارد.

شکل ۲. نمودار سنگ‌ریزه‌ای

Figure 2. Pebble diagram

در ادامه برای ایجاد حداکثر رابطه بین آیتم‌ها و عامل‌ها، چرخش عامل‌ها انجام شده است. چرخش عامل‌ها می‌تواند از ورود برخی از متغیرها در چندین عامل مختلف جلوگیری کند و ساختار عاملی مناسب و قابل تفسیرتری ارائه دهد. به عبارت دیگر، با این اقدام مشخص می‌شود هر متغیر با یک یا بیش از یک عامل در ارتباط است. در این پژوهش برای چرخش عامل‌ها از چرخش واریماکس^۱ استفاده شده است. حاصل چرخش، ماتریسی از عوامل دوران یافته است که در آن برای هر عامل، وزن متغیرهای مختلف، مشخص و براساس آن هر عامل به متغیرهای خاص مرتبط می‌شود (جدول ۵).

جدول ۵: ماتریس عامل‌های دوران یافته

Table 5 : Matrix of rotated factors

شماره سؤال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
فرهنگ روستا و عدم اجازه فعالیت کارآفرینی به زنان			۰/۷۹۱			۰/۱۱۰			۰/۱۳۱			۰/۲۲۴	
عدم شناخت زنان روستایی از کارآفرینان موفق جامعه		۰/۱۲۶				۰/۱۳۲			۰/۱۳۹			۰/۱۳۵	۰/۷۹۱
عدم وجود روحیه مشارکت و تعاون در زنان روستایی			۰/۲۲۳		۰/۴۱۷		۰/۲۳۴			۰/۶۰۲	۰/۱۲۰	۰/۱۷۵	

شماره سؤال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
سطح پایین مسئولیت‌پذیری امور در بین زنان روستایی	۰/۴۹۵	۰/۱۲۶	۰/۲۱۶	۰/۴۴۰				۰/۲۷۷	۰/۱۱۴	۰/۱۳۹			
سطح پایین خلاقیت و نوآوری در زنان روستایی	۰/۱۳۵	۰/۲۱۰	۰/۶۳۰	۰/۱۰۳	۰/۳۵۲	۰/۱۲۷	۰/۱۵۹	۰/۱۱۰					
اتکای درآمد خانوار به مردها	۰/۳۷۶	۰/۲۳۹	۰/۲۹۲	۰/۱۴۵				۰/۲۱۴	۰/۲۴۷	۰/۲۰۸			
عدم وجود بازارهای محلی فروش تولیدات	۰/۳۶۱	۰/۳۳۰		۰/۱۲۲	۰/۲۸۱	۰/۳۱۶	۰/۲۳۶	۰/۲۰۲	۰/۱۴۴	۰/۲۷۲	۰/۲۰۲		
نبود سرمایه اولیه و نقدینگی لازم برای کارآفرینی زنان	۰/۷۷۶	۰/۱۲۷	۰/۱۲۹	۰/۱۶۶	۰/۱۰۷	۰/۱۴۷							
عدم توانایی تأمین وثیقه تضمینی درخواست بانکها	۰/۸۴۸	۰/۱۵۷	۰/۱۳۶										
مسئله مالیات‌ها، هزینه‌ها و بیمه برای کارآفرینی زنان	۰/۸۰۴		۰/۱۰۰	۰/۱۲۸					۰/۲۰۸				
عدم دسترسی زنان روستایی به وام و تسهیلات بانکی	۰/۸۶۷			۰/۱۰۱						۰/۱۰۳			
عدم درآمد کافی برای کارآفرینی	۰/۷۱۰	۰/۱۰۱	۰/۲۵۱	۰/۱۱۲	۰/۱۲۹	۰/۱۳۳	۰/۱۰۴	۰/۱۹۷	۰/۱۰۷				
عدم تمایل صاحبان سرمایه به سرمایه‌گذاری در فعالیتهای اقتصادی زنان				۰/۲۲۵	۰/۲۱۴		۰/۲۵۵	۰/۳۱۷	۰/۱۲۱	۰/۳۰۴	۰/۴۹۱		

طبق یافته‌ها، موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی بخش باغبهادران از نظر پاسخگویان، متغیرهای «عدم دسترسی زنان روستایی به وام و تسهیلات بانکی برای کارآفرینی»، با ضریب ۰/۸۶۷، «عدم توانایی تأمین وثیقه تضمینی بانک‌ها»، با ضریب ۰/۸۴۸، «مشکل پرداخت مالیات، بیمه و سایر هزینه‌ها برای کارآفرینی»، با ضریب ۰/۸۰۴ است که در «بُعد اقتصادی» قرار دارند. عامل‌های «عدم شناخت و ارتباط زنان روستایی از کارآفرینان موفق جامعه»، «فرهنگ

روستا و عدم اجازه فعالیت کارآفرینی به زنان، هر دو با ضریب ۰/۷۹۱ در «بُعد فرهنگی - اجتماعی» قرار دارند و از مهم‌ترین موانع کارآفرینی در روستاهای بخش باغبادران هستند؛ بنابراین، موانع اقتصادی مهم‌ترین موانع کارآفرینی زنان روستایی و در رتبه بعدی موانع فرهنگی و اجتماعی قرار دارند. درواقع ریشه مشکلات برای ایجاد کسب و کار و کارآفرینی زنان روستایی در منطقه، به چالش‌های اقتصادی مرتبط است که در این زمینه، نه تنها با موارد فردی، به ساختارهای اقتصادی کلان کشور نیز ارتباط دارد. موانع فرهنگی نیز که متأثر از باورها، سنت‌ها، هنجارها، آداب و رسومند، در رتبه دوم قرار دارند. درواقع این موانع بر توانایی، انگیزه، فرصت‌ها و پذیرش اجتماعی فعالیت‌های کارآفرینانه توسط زنان روستایی اثر می‌گذارند و این می‌تواند به کاهش تمایل، محدودکردن دامنه فعالیت، مشکل در بازاریابی و فروش، سخت‌ترشدن جذب سرمایه، حمایت خانواده و جامعه نیز منجر شوند. به عبارت دیگر، برای توانمندسازی زنان روستایی در راستای کارآفرینی، نیاز به رویکردی جامع است که هم به مشکلات مالی و اقتصادی و هم به تغییرات فرهنگی و اجتماعی لازم برای حمایت از نقش‌های جدید زنان در جامعه بپردازد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با وجود سیاست‌ها و راهبردهای متنوع توسعه روستایی از دهه ۱۹۷۰ تاکنون در جهان و به تبع آن در کشور ایران، اما همچنان شاخص‌های توسعه‌نیافتگی و ساختارهای شکننده روستایی نمایان است. در این میان، کارآفرینی به عنوان راهکاری مهم برای ایجاد اشتغال، درآمد و ماندگاری جمعیت و در نتیجه، توسعه اقتصادی روستاها محسوب می‌شود. از نگاهی دیگر، حدود نیمی از جمعیت روستایی را زنان تشکیل می‌دهند که با وجود تنوع فعالیتی متناسب به آنها، از فعالیت‌های شاخص توسعه‌ای و کارآفرینی مغفول مانده‌اند که البته با موانع و محدودیت‌های متعدد روبه‌رو هستند. بر همین اساس، پژوهش حاضر، با هدف واکاوی موانع پیش روی کارآفرینی زنان در روستاهای بخش باغبادران در استان اصفهان انجام شده است.

نتایج نشان داد اکثریت زنان پاسخگو (۹۳/۶٪) متأهل بودند و بیشتر آنها (۲۹/۲٪) در بازه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال قرار دارند. حدود ۳۳٪ مدرک دیپلم و ۹٪ دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند. بیشتر خانواده‌ها (۶۱/۲٪) ۳ تا ۴ نفر عضو داشته‌اند. از نظر وضعیت شغلی، ۷۵/۶٪ زنان خانه دار، ۲۰٪ در فعالیت‌های جانبی کشاورزی، دامداری و قالی‌بافی مشغول و مابقی کارمند، دانشجو یا بیکار و جویای کار بوده‌اند. این یافته‌ها حاکی از پتانسیل زیاد کارآفرینی در میان زنان روستایی به دلیل ویژگی‌هایی چون نیروی جوان، سطح تحصیلات نسبتاً مناسب (دیپلم و بالاتر) و عدم اشتغال رسمی است.

علاوه بر این، نتایج به‌روشنی نشان می‌دهد آگاهی درخور توجهی نسبت به مفاهیم کارآفرینی در میان زنان روستایی وجود دارد؛ به طوری که ۷۸/۸٪ از پاسخگویان، آشنایی «متوسط به بالا» با این مفاهیم را گزارش کرده‌اند. این امر حاکی از ترویج مؤثر و درک فزاینده اهمیت کارآفرینی در بافت جامعه زنان روستایی است؛ با این حال، یک یافته درخور تأمل این بود که اکثریت پاسخگویان، باوجود آگاهی از مفهوم کارآفرینی، شناختی از کارآفرینان فعال و موجود در روستای خود نداشتند. اکثریت افراد (بیش از ۸۰٪) به انجام فعالیت فراتر از شغل عادی روزانه علاقه مند بودند و این نشان از پتانسیل بالای ناحیه در ایجاد مشاغل جدید و کارآفرینی است. ۸۲٪ افراد نمونه به آموزش

فعالیت‌های کارآفرینانه و ۹۷٪ به ایجاد کسب‌وکار جدید تمایل داشته‌اند (به ترتیب با میانگین ۳/۷۶ و ۴/۱۹) و نشان می‌دهد اشتیاق زیادی برای کارآفرینی در میان پاسخگویان وجود دارد؛ اما متأسفانه بیش از ۵۰٪ پاسخگویان از اقدامات نهادهای محلی در این زمینه رضایت نداشتند و می‌طلبند که نهادهای محلی و مرتبط در این عرصه بیشتر وارد شوند. همچنین، ۹۳/۶٪ از پاسخ‌دهندگان، گزینه «زیاد و خیلی زیاد» را در رابطه با احتمال موفقیت زنان در صورت اقدام به کارآفرینی انتخاب کرده‌اند. این امر نه تنها نشان‌دهنده اعتماد به نفس بالای زنان در این زمینه است، بیانگر اعتقاد عمیق آنها به توانمندی و قابلیت‌های خود برای راه‌اندازی و مدیریت کسب‌وکار است. این نتایج حاکی است که زنان باوجود چالش‌های موجود، برای ورود به عرصه کارآفرینی انگیزه و پتانسیل زیادی دارند.

نتایج حاصل از بررسی متغیرهای اصلی پژوهش نیز ابعاد مختلف موانع کارآفرینی زنان روستایی را نمایان می‌سازد.

در بعد اجتماعی - فرهنگی «عدم شناخت زنان روستایی از کارآفرینان» (میانگین ۳/۸۰) به‌عنوان مهم‌ترین چالش مطرح است. از سوی دیگر، «عدم پذیرش کارآفرینی زنان از طرف اهالی روستا» (میانگین ۲/۱۰) کمترین اهمیت را دارد که می‌تواند نشان‌دهنده تغییر نگرش‌ها یا وجود زمینه‌هایی برای پذیرش بیشتر باشد. در بعد فردی و خانوادگی، گویه «عدم توانمندی زنان در جذب سرمایه‌گذاران» با میانگین ۳/۸۳ و «عدم مسئولیت‌پذیری زنان» با میانگین ۱/۸۰ به ترتیب بیشترین و کمترین میانگین بوده‌اند. درواقع کمترین اهمیت برای «عدم مسئولیت‌پذیری زنان» می‌تواند نشان‌دهنده آمادگی زنان برای پذیرش نقش‌های فعال‌تر در کارآفرینی باشد.

در بعد اقتصادی، تقریباً تمامی گویه‌ها میانگینی نزدیک به عدد ۴ و بالاتر را داشته‌اند. در این بین «اتکای اقتصاد خانوار به درآمد مردان، نداشتن درآمد، سرمایه و وثیقه بانکی برای کارآفرینی» بیشترین میانگین‌ها (۴/۱۲، ۴/۱۰، ۴/۰۸، ۴/۷) و «وجود بازار محلی فروش» کمترین میانگین (۲/۱۵) را داشته‌اند که این می‌تواند فرصتی برای توسعه کسب‌وکارهای محلی باشد. در بعد مدیریتی و ترویجی نیز تمامی میانگین‌ها بیشتر از ۳ هستند؛ با این حال، گویه «قوانین و مقررات کارآفرینی زنان روستایی تسهیل‌کننده نیست» با میانگین ۴/۱۱ نشان از ضرورت بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات برای حمایت از کارآفرینی زنان روستایی دارد. «عملکرد نامناسب مدیران محلی» نیز با میانگین ۳/۳۶ به کمترین میانگین بوده است و بهبود عملکرد و پاسخگویی مدیران محلی را ضروری می‌سازد. در بعد محیطی و زیرساختی گویه‌های «پراکندگی روستاها» (با میانگین ۳/۷۹) و «فاصله تا مراکز تأمین مواد اولیه و بازار فروش» (میانگین ۳/۷۰) بیشترین میانگین و «محرومیت از زیرساخت‌ها (آب، برق و ...)» کمترین میانگین را داشته است. این نشان می‌دهد روستاها از امکانات زیرساختی برخوردارند و نمی‌توان این عامل را به‌عنوان مانع ذکر کرد.

نتایج حاصل از مدل تحلیل عاملی نیز ساختار چندبعدی موانع کارآفرینی زنان روستایی را تأیید می‌کند. این تحلیل منجر به استخراج ۱۳ عامل از ۴۵ گویه شد که همگی دارای مقادیر ویژه بیشتر از یک بوده و جمعاً ۶۶/۸۲۹ درصد از واریانس کل را تشکیل می‌دهند. درواقع موانع در ۵ عامل فرهنگی - اجتماعی، فردی - خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی - ترویجی، محیطی - زیرساختی تبیین شده‌اند؛ بنابراین، موانع کارآفرینی زنان روستایی ریشه در ابعاد مختلف زندگی آنان دارد و نیازمند رویکردی جامع برای رفع این موانع است.

گویه‌های «عدم دسترسی زنان روستایی به وام و تسهیلات بانکی برای کارآفرینی»، با ضریب ۰/۸۶۷، «عدم توانایی تأمین وثیقه تضمینی بانک‌ها»، با ضریب ۰/۸۴۸، «مشکل پرداخت مالیات، بیمه و سایر هزینه‌ها برای کارآفرینی» با ضریب ۰/۸۰۴ در «بُعد اقتصادی» قرار دارند. گویه‌های «عدم شناخت و ارتباط زنان روستایی از کارآفرینان موفق جامعه»، «فرهنگ روستا و عدم اجازه فعالیت کارآفرینی به زنان»، هر دو با ضریب ۰/۷۹۱ در «بُعد فرهنگی - اجتماعی» قرار دارند و از مهم‌ترین موانع کارآفرینی در روستاهای بخش باغبادران هستند؛ بنابراین، موانع اقتصادی به‌عنوان مهم‌ترین چالش‌ها و در رتبه بعدی، موانع فرهنگی و اجتماعی با بالاترین ضریب اهمیت، به‌عنوان اصلی‌ترین موانع کارآفرینی زنان روستایی در بخش باغبادران شناخته می‌شوند. این موانع نه تنها بر توانمندی‌های مالی و دسترسی به منابع تأثیر می‌گذارند، با ایجاد انتظارات و باورهای فرهنگی، بر انگیزه و اعتماد به نفس زنان در آغاز و ادامه فعالیت‌های کارآفرینانه نیز تأثیر عمیقی دارند؛ بنابراین، توجه به این موانع و اتخاذ تدابیری برای کاهش آنها می‌تواند به تسهیل و ارتقای سطح کارآفرینی در میان زنان این منطقه کمک کند.

مقایسه نتایج این پژوهش با سایر پژوهش‌ها نیز نشان دارد با یافته‌های میلد (۲۰۲۲)، وو و همکاران (۲۰۱۹)، اگو و همکاران (۲۰۱۸) سهیل و همکاران (۲۰۱۹) محمدی و محمدشریفی (۱۳۹۸)، ولائی و همکاران (۱۳۹۷) جمشیدی و همکاران (۱۳۹۳)، علی‌دوست و لشکرآرا (۱۳۹۲) درخصوص عامل اقتصادی به‌عنوان عامل و مانع کارآفرینی زنان روستایی همخوانی وجود دارد. همچنین، با یافته‌های البوینی (۲۰۲۳)، العمر (۲۰۲۳)، ناگوئیب (۲۰۲۲)، شارما (۲۰۱۸)، ملک‌آرا و صالحی (۱۴۰۱)، موحدی و یعقوبی (۱۳۹۱) و احمدی و همکاران (۱۴۰۳) مبنی بر وجود موانع فرهنگی برای کارآفرینان زن روستایی، همخوانی وجود دارد. با وجود این، با یافته‌های کاظمی و مقیمی (۱۳۹۷) مبنی بر وجود موانع محیطی و زیرساختی تفاوت و عدم همخوانی وجود دارد.

براساس نتایج به‌دست‌آمده، پیشنهاد می‌شود سازمان‌های مرتبط، با بهره‌گیری از کارشناسان مجرب و متخصص، برنامه‌های آموزشی کارآفرینی و مهارت‌های ایده‌پردازی، خلاقیت و مدیریت کسب‌وکار، بازاریابی و مهارت‌های فنی را به زنان روستایی ارائه دهند. ایجاد فضایی مناسب برای رشد کسب و کارهای جدید، تشویق و آموزش خرده کارآفرینان روستایی و ارائه خدمات مشاوره در زمینه کارآفرینی باید در اولویت قرار گیرد. همچنین، هدایت دهیاری‌ها به سمت اجرای سیاست‌های دولتی در زمینه اشتغال‌زایی و کارآفرینی می‌تواند تأثیر بسزایی داشته باشد. با ایجاد کارگاه‌های کوچک کارآفرینی، می‌توان فرهنگ کارآفرینی را گسترش داد و از طریق پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت، تسهیلات مالی کم‌بهره و بدون وثیقه به‌طور عملی وارد عرصه کارآفرینی شد. تدوین برنامه‌هایی به‌منظور افزایش آگاهی عمومی در زمینه کارآفرینی و ارائه مشاوره‌های تخصصی به افراد واقعی جویای کار و کارآفرینی، برگزاری نشست‌های تخصصی، استفاده از رسانه‌های جمعی و تهیه نشریات تخصصی نیز از جمله اقداماتی هستند که می‌توانند به موفقیت این اهداف و به‌ویژه از بعد فرهنگی و ترویج کارآفرینی کمک کنند. ایجاد شبکه‌های حمایتی و تشکیل گروه‌های کاریابی برای زنان روستایی نیز به کمک می‌کند تا تجربیات و منابع را به اشتراک گذارند و از یکدیگر حمایت کنند.

منابع

- احمدی، منیژه، حاتمی، حمیده، جشیرزاده، ابوالحسن، و موسی زاده، نبی (۱۴۰۳). واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: روستاهای گردشگری پذیر یاسوج). *مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای*، ۵(۳)، ۱۷-۳۲. https://www.srds.ir/article_206699.html?lang=fa
- بشیراحسن، مسلم، و قربانی‌نژاد، ربیاز (۱۳۹۶). نقش زنان کارآفرین در توسعه اقتصادی روستایی دهستان خرم‌رود شهرستان تویسرکان. *جغرافیای سرزمین*، ۱۴(۵۳)، ۹۳-۱۰۷.
- <https://sanad.iau.ir/Journal/sarzamin/Article/822744>
- جمشیدی، علیرضا، جمینی، داوود، و نظری سرمازه، حمید (۱۳۹۳). بررسی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی، مطالعه موردی زنان روستایی بخش میان کوه شهرستان اردل. *فصلنامه زن و جامعه*، ۵(۱۷)، ۷۵-۹۴. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_516.html
- جهانگیری، علی (۱۳۸۰). دولت کارآفرین. *فصلنامه فرآیند مدیریت و توسعه*، ۱۵(۱)، ۶۳-۷۱.
- <https://jmdp.ir/article-1-267-fa.html>
- خسروی‌پور، بهمن، سلیمانی هارونی خدیجه، و آبی، نادیا (۱۳۹۸). موانع کارآفرینی زنان روستایی بخش مرکزی استان کرمانشاه. *مجله تعاون و کشاورزی*، ۸(۲۹)، ۱۳۳-۱۵۱. <https://www.sid.ir/paper/383718/fa>
- رضوانی، محمدرضا، و نجارزاده، محمد (۱۳۸۷). بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرآیند توسعه نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان براآن جنوبی (شهرستان اصفهان). *توسعه کارآفرینی*، ۱(۲)، ۱۶۱-۱۸۲.
- https://jed.ut.ac.ir/article_22970.html
- روشن‌نیا، داوود، خادمی شهرپور، رقیه، و قوتی، سعید (۱۳۹۴). چالش‌ها و موانع اجتماعی کارآفرینان زنان. *ماهنامه کار و جامعه*، ۱۸۸(۱)، ۶۴-۷۴. <http://noo.rs/xyCUe>
- شاه‌حسینی، علی (۱۳۸۸). کارآفرینی. انتشارات آریز.
- صادق‌لو، طاهره، حیدری ساربان، وکیل، و قلی‌زاده، سلیمه (۱۳۹۶). ارزیابی ظرفیت‌های توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی منطقه مورد مطالعه: روستاهای دهستان بیزکچی شهرستان چناران. *جغرافیا و توسعه*، ۱۵(۴۹)، ۳۷-۵۸.
- <https://doi.org/10.22111/gdij.2017.3450>
- صیدایی، سید اسکندر، و صادقی، حجت‌اله (۱۳۹۳). کارآفرینی و برنامه‌ریزی توسعه روستایی. نشر دارخوین.
- علی‌دوست، سمیه، و لشکرآرا، فرهاد (۱۳۹۲). موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان گرمسار. *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۶(۱)، ۷-۱۶. <https://www.sid.ir/paper/189893/fa>
- کاظمی، عالییه، و مقیمی، بهاره (۱۳۹۷). بررسی موانع توسعه کارآفرینی زنان در ایران با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی. *مجله زن و جامعه*، ۹(۳۴)، ۲۷۴-۲۴۹.
- https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_3153.html
- محمدی، سعدی، و محمدشریفی، ژاله (۱۳۹۸). بررسی تأثیر موانع گرایش زنان روستایی به کارآفرینی گردشگری، بخش اورامان شهرستان سروآباد. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۷(۳)، ۴۳۹-۴۶۸.
- <https://doi.org/10.22059/jwdp.2020.275033.1007581>
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *سالنامه آماری کشور*. تهران. <https://amar.org.ir/salnameh-amari>

- مرکز آمار ایران (۱۳۹۷). *سالنامه آماری شهرستان لنجان ۱۳۹۵*. <https://amar.org.ir/salnameh-amari>
- مرکز آمار ایران (۱۴۰۱). چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در تابستان ۱۴۰۱. دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری. <https://amar.org.ir/labour-cost>
- ملک آرا، ملیکا، و صالحی، کیمیا (۱۴۰۱). واکاوی چالش‌های زنان کارآفرین در حوزه کارآفرینی اجتماعی در کشورهای در حال توسعه. *پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری*، ۴(۵۵)، ۱۱۵-۱۲۲.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1886069>
- ممیز، آیت اله، قاسمی، سیده عاطفه، و قاسمی، سیده فاطمه (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر، در توسعه کارآفرینی زنان، رشد فناوری. *فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد*، ۹(۳۵)، ۱۵-۲۲.
- <http://www.roshdefanavari.ir/Article/20051>
- موحدی، رضا، و یعقوبی فرانی، احمد (۱۳۹۱). *درآمدی بر کارآفرینی روستایی*. انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.
- نجفی، زهرا، صامتی، مجید، و جمالی، سمیه (۱۳۹۸). تحلیل تأثیر کارآفرینی بر نابرابری توزیع درآمد میان استان‌های کشور. *مدیریت نوآوری*، ۸(۴)، ۶۱-۸۴. https://www.nowavari.ir/article_102633.html
- نوروزی، اصغر، و فتحی، عفت (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اقتصاد روستایی در شهرستان لنجان (با تأکید بر کارآفرینی در صنایع تبدیلی و تکمیلی). *پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۷(۲۷)، ۱۵۵-۱۷۸.
- https://urs.ui.ac.ir/article_20157.html
- نوری، هدایت اله، و نوروزی، اصغر (۱۳۹۶). مبانی برنامه‌ریزی محیطی برای توسعه پایدار روستایی. دانشگاه اصفهان.
- ولائی، محمد، کریم‌زاده، حسین، و منافی آذر، رضا (۱۳۹۷). تحلیل موانع توسعه کسب‌وکارهای فرد در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۷(۳)، ۱۸۳-۲۰۸.
- <https://serd.khu.ac.ir/article-1-3161-fa.html>

References

- Ahmadi, M., Hatami, H., Jashirzadeh, A., & Mooszadeh, N. (2024). Analyzing the barriers to the development of rural women's entrepreneurship (case study: touristic villages of Yasouj). *Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 5(3), 17-32. https://srds.ir/article_206699.html?lang=en [In Persian]
- Al Boinin, H. (2023). Women's entrepreneurship in the GCC: a literature analysis from a socio-cultural perspective. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 17(5), 999-1021. <https://doi.org/10.1108/JEC-03-2022-0048>
- Alidost, S., & Lashkarara, F. (2013). Obstacles to entrepreneurship development of rural women in Garmsar Township. *Agricultural Extension and Education Research*, 6(1), 7-16 <https://www.sid.ir/paper/189893/fa> [In Persian]
- Alomar, J. (2023). Assessing Factors Influencing Female Entrepreneurship Intentions and Behaviour. *Journal Indexing and Metric*, 12(1), 1-15. <https://doi.org/10.1177/23197145221146348>
- Bashirahsan, M., & Ghorbaninejad, R. (2017). The role of women entrepreneurs in the rural economic development of Khorramroud village, Tuysarkan Township. *Geography of the land*, 14(53), 93-107 <https://sanad.iau.ir/Journal/sarzamin/Article/822744> [In Persian]
- Cardella, G.M., Hernández-Sánchez, B.R., & Sánchez-García, J.C. (2020). Women Entrepreneurship: A Systematic Review to Outline the Boundaries of Scientific Literature. *Journals psychology*, 11(1), 1550-1557. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01557>
- GEM (Global Entrepreneurship Monitor). (2023). *Women's Entrepreneurship Report 2021-2022*. <https://B2n.ir/em6048>

- Holmes, J. (2016). *The smart villages initiative, Smart Villages*. New thinking for off-grid communities worldwide. <https://e4sv.org/wp-content/uploads/2015/08/Project-Outline.pdf>
- Igwe, P., Newbery, R., & Icha-Ituma. A. (2018). Entrepreneurship challenges and gender issues in the African informal rural economy. In *Knowledge, learning and Innovation* (pp. 91-111). Springer, Cham. <https://B2n.ir/bn5282>
- Iran Statistical Center. (2016). *Statistical Yearbook of the country*. <https://amar.org.ir/salnameh-amari> [In Persian]
- Iran Statistics Center. (2018). *Population and Housing Census 2017*. <https://amar.org.ir/salnameh-amari> [In Persian]
- Iran Statistics Center. (2022). *Summary of the results of the labor force census plan in the summer of 2023*. Bureau of Population, Labor and Census. <https://amar.org.ir/labour-cost> [In Persian]
- Jahangiri, A. (2001). Entrepreneurial Government. *Management and Development Process*, 15(1) 63-71. <https://jmdp.ir/article-1-267-fa.html> [In Persian]
- Jamshidi, A., Gamini, D., & Nazari Sarmazeh, H. (2014). Studying Driving Forces and Hampering Factors Affecting Development of Rural Women's Entrepreneurship in Miankoh District, Ardal Township. *Journal of Woman and Society*, 5(17), 75-94. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_516.html [In Persian]
- Kazemi, A., & Moghimi, B. (2018). Investigating the barriers to the development of women's entrepreneurship in Iran using the hierarchical analysis process. *Women and Society Magazine*, 9(34), 249-274. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_3153.html [In Persian]
- Khosravipour, B., Soleimani Harouni, Kh., & Ani, N. (2019). Obstacles to entrepreneurship of rural women in the central part of Kermanshah province. *Journal of Cooperation and Agriculture*, 8(29), 133-151. <https://www.sid.ir/paper/383718/fa> [In Persian]
- Malek Ara, M., & Salehi, K. (2023). Analyzing the challenges of women entrepreneurs in the field of social entrepreneurship in developing countries. *New Researches in Management and Accounting*, 4(55), 115-122. <https://civilica.com/doc/1575107> [In Persian]
- Manta, A. (2019). Financial Inclusion and Gender Barriers for Rural Women. *International Journal of Management*, 10(5), 61-72. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3508713
- Miled, B. H. (2022). Microfinance and women entrepreneurship development: evidence from Tunisia. *SN Business Economic*, 3(12), 1-15. <https://doi.org/10.1007/s43546-022-00381-5>
- Mohammadi, S., & MohammadSharifi, J. (2019). Analysis of Effective Barriers to Women's Entrepreneurship Development in Rural Tourism (Case Study: Oraman Region, Sarvabad County). *Woman in Development & Politics*, 17(3), 439-468. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2020.275033.1007581> [In Persian]
- Momayez, A., Ghasemi, S. A., & Ghasemi, S. F. (2013). Investigating effective factors in the development of women's entrepreneurship, technology growth. *Specialized of Parks and Growth Centers*, 9(35), 15-22. <http://www.roshdefanavari.ir/Article/20051> [In Persian]
- Movahedi, R., & Yaqoubi Farani, A. (2012). *An introduction to rural entrepreneurship*, Bo Ali Sina University Press. Roshan Printing, [In Persian]
- Naguib, M. (2022). Motivations and Barriers to Female Entrepreneurship: Insights from Morocco. *Journal of Transnational Management*, 25(1), 9-36. <https://doi.org/10.1080/15228916.2022.2053400>
- Najafi, Z., Sameti, M., & Jamali, S. (2020). Impact of entrepreneurship on inequality of income distribution (Between provinces of the country). *Innovation Management Journal*, 8(4), 61-84. https://www.nowavari.ir/article_102633.html [In Persian]
- Noori, H., & Norouzi, A. (2017). *Basics of environmental planning for sustainable rural development*. Isfahan University Publisher. [In Persian]
- Norouzi, A., & Fathi, E. (2015). Strategic planning of rural economy development in Lenjan Township (with emphasis on entrepreneurship in transformation and complementary industries). *Urban and Regional Researches*, 7(27), 155-178. https://urs.ui.ac.ir/article_20157.html [In Persian]
- Rezvani, M., R & Najjarzadeh, M. (2009). Study and Analysis of Villagers, Background Knowledge on Entrepreneurship in the Process of Rural Development Case study: South Baraan District (Isfahan County). *Journal of Entrepreneurship Development*, 1(2), 161-182. https://jed.ut.ac.ir/article_22970.html [In Persian]

- Roshannia, D., Khademi Shahrivar, R., & Qovati, S. (2015). Challenges and social obstacles of women entrepreneurs. *Work and Society*, (188), 65-96. <http://noo.rs/xyCUe> [In Persian]
- Rugina, S., & Ahl, H. (2023). How research positions Central and Eastern European women entrepreneurs: A 30-year discourse analysis. *Entrepreneurship & Regional Development*, 35(3-4), 241-263. <https://doi.org/10.1080/08985626.2023.2170472>
- Sadegh Lo, T., Heydari Sarban, V., & Qolizadeh, S. (2017). Evaluation of entrepreneurship development capacities in the rural areas of the study area: Bizkahi villages of Chenaran Township. *Geography and Development*, 15(49), 37-58. <https://doi.org/10.22111/gdij.2017.3450> [In Persian]
- Seidaei, S. E., & Sadeghi, H (2013). *Entrepreneurship and rural development planning*. Darkhovin publishing house. [In Persian]
- Shahhosseini, A (2009). *Entrepreneurship*. Ayezh Publications. [In Persian]
- Sharma, L. (2018). Entrepreneurial intentions and perceived barriers to entrepreneurship among youth in Uttarakhand state of India: A cross-cultural investigation across genders. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 10(3), 243-269. <https://doi.org/10.1108/IJGE-02-2018-0009>
- Strawser, J.H., & Passerini, K. (2021). Gender and entrepreneurship: Research frameworks, barriers and opportunities for women entrepreneurship worldwide. *Journal of Small Business Management*, 59(1), 1-15. <https://doi.org/10.1080/00472778.2021.1965615>
- Suhail, G., McElwee, G., Julia, M., & Omar, D. (2017). Barriers to rural Women entrepreneurs in Oman. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 23(6), 996-1016. <https://doi.org/10.1108/IJEBR-02-2017-0070>
- United Nations. (2018). *68% of the world population projected to live in urban areas by 2050*. says UN. <https://B2n.ir/p92950>
- Velai, M., Karimzadeh, H., & Manafi Azar, R. (2018). Analysis of obstacles to the development of individual businesses in the rural areas of Miandoab Township. *Space Economy and Rural Development*, 7(3), 183-208. <https://serd.khu.ac.ir/article-1-3161-fa.html> [In Persian]
- World Bank. (2022). *rural population (% of total population)*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS>
- Wu, J., Li, Y., & Zhang, D. (2019). Identifying women's entrepreneurial barriers and empowering female entrepreneurship worldwide: a fuzzy-set QCA approach. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 15(1), 905-928. <https://doi.org/10.1007/s11365-019-00570-z>